

Pregledni rad
UDK: 316.776.33: 004.738.5
316.774: 004.087
28. XI. 2024.

JELENA BLAŽI*

BILJANA MARKOVIĆ**

LAURA DUKARIĆ***

IZAZOVI DIGITALNE TRANSFORMACIJE MEDIJA U SUVREMENOME DRUŠTVU

SAŽETAK

Pojavom digitalnih medija i društvenih mreža aktualiziralo se, i to u znatnijoj mjeri u odnosu na prethodna razdoblja u povijesti medija, pitanje regulacije medija. U kontekstu nove, digitalne kulture, društvene mreže poput *Facebooka*, *Instagrama* i *YouTubea* postale su glavne platforme komunikacije među mladima, istovremeno otvarajući nove probleme, u prvome redu one povezane sa širenjem potencijalnih dezinformacija do krize povjerenja. No, takva je situacija otvorila i pitanje regulacije slobode izražavanja u digitalnim medijima, suzbijanje govora mržnje i manipulacije informacijama. S obzirom na sve veću popularnost upravo digitalnih medija, neizostavna su i etička pitanja. Ključno je pitanje: *Je li važna etika ili metoda distribucije (dobavljanja) informacija?* te u konačnici gdje se i kako sukobljavaju pravo na privatnost i sloboda govora.

Pregledom regulacije medija u raznim pravnim okvirima s naglaskom na Europsku uniju, SAD i Kinu, u ovome se radu analizira sloboda izražavanja u digitalnim medijima, a provedenim anketnim istraživanjem prikupljeni su i analizirani podatci o ključnim pitanjima digitalne komunikacije. Jednako tako istražuje se jesu li zapravo pojedinci zainteresirani za slobodu izražavanja, postoji li odgovornost digitalnih platformi i razmatra se potencijalni utjecaj tehnološkoga razvoja na buduće pravne okvire i regulacije. Rezultati istraživanja omogućuju dublje razumijevanje utjecaja demografskih čimbenika, poput dobi i obrazovanja, na stavove o slobodi izražavanja i tehnološkome napretku kao i oblikovanju regulacije medijskoga prostora.

Ključne riječi: digitalni mediji, regulacija medija, sloboda izražavanja, zaštita privatnosti, tehnološki razvoj

* University North, Varaždin, Croatia, jeblazi@unin.hr

** University North, Varaždin, Croatia, biljana.markovic@unin.hr

*** University North, Varaždin, Croatia, laura.dukaric@unin.hr

UVOD

Od pojave pećinskih slika do digitalnih medija i društvenih mreža kontinuirano se može pratiti evaluacija medija, ali uz to i regulacija medija. Kontinuirano novi oblici komunikacije mijenjaju prethodne. Nove platforme kojima se danas služe gotovo svi, donose i nove izazove poput pojave „postistine“ i krize povjerenja, ali i analize slobode izražavanja u kontekstu balansiranja između slobode izražavanja, zaštite privatnosti, govora mržnje i manipulacije informacijama. Cilj je ovoga rada analizirati ulogu medija u suvremenome društvu s posebnim naglaskom na digitalnu transformaciju i njezin utjecaj na informiranje, komunikaciju i društvene promjene. Analiziraju se različiti pristupi regulaciji medija u svijetu, uzimajući u obzir političke, društvene i kulturne specifičnosti svake zemlje, a svrha je rada pružiti dublji uvid u složene odnose između medija, društva i zakonskih okvira u digitalnome okruženju te naglasiti važnost uravnotežena pristupa koji omogućuje slobodno izražavanje, ali i zaštitu korisnika od zloupotreba. Rad se temelji na pretpostavci da mediji imaju iznimno snažan utjecaj na oblikovanje društvene percepcije i javnoga mišljenja te da etička odgovornost medija ostaje ključan čimbenik u očuvanju povjerenja javnosti, čak i u digitalnome dobu. Također se polazi od stava da globalni trendovi u regulaciji medija zahtijevaju stalnu prilagodbu zakonskih okvira kako bi se zaštitila prava korisnika i očuvala temeljna ljudska prava i etika u digitalnome okruženju. U okviru istraživanja provedena je anonimna anketa o regulaciji digitalnih medija i slobodi izražavanja, s ciljem prikupljanja relevantnih podataka o percepcijama i stavovima javnosti prema ključnim pitanjima digitalne komunikacije. Upitnik je bio podijeljen u dva segmenta: prvi se fokusirao na sociodemografske podatke, dok je drugi obuhvatio pitanja vezana za regulaciju digitalnih medija i društvenih mreža. Naglasak je stavljen na percepciju slobode izražavanja, odgovornost digitalnih platformi i potencijalni utjecaj tehnološkoga razvoja na buduće pravne okvire i regulacije. Istraživanje je provedeno od 17. do 21. rujna 2024. godine putem društvenih i poslovnih mreža i obuhvatilo je 110 ispitanika, od kojih je

79 bilo žena, a 31 muškarac. Dobna struktura ispitanika pokazuje da je 1,8 % (dva ispitanika) bilo mlađe od 18 godina, dok su ostale dobne skupine raspoređene na sljedeći način: 25,5 % ispitanika bilo je u dobi od 18 do 24 godine, 16,4 % ispitanika pripadalo je skupini od 25 do 34 godine, 17,3 % ispitanika bilo je u dobi od 35 do 44 godine, a 20 % ispitanika činila je skupina od 45 do 54 godine. Najstariju skupinu, ispitanike starije od 55 godina, predstavljao je 21 ispitanik, što čini 19 % uzorka. Što se tiče razine obrazovanja, od ukupno 110 ispitanika, 38 osoba izjasnilo se da je završilo srednju školu, 25 ispitanika završilo je preddiplomski studij, 42 ispitanika imaju završen diplomski studij, dok je 5 ispitanika steklo doktorsku titulu. Kombinacija raznih obrazovnih i dobnih struktura omogućuje detaljniju analizu stavova o regulaciji medija u odnosu na razinu obrazovanja i životnu dob ispitanika.

Tabela 1. Struktura uzorka istraživanja

		%
Dobna skupina	< 18	1,8 %
	18 – 24	25,5 %
	25 – 34	16,4 %
	35 – 44	17,3 %
	45 – 54	20,0 %
	55 >	19,0 %
	Ukupno	100,0 %
Spol	Muško	30,2 %
	Žensko	69,8 %
	Ne želim se izjasniti	0,0 %
	Ukupno	100,0 %
Razina obrazovanja	Srednja škola	34,5%
	Preddiplomski studij	22,4 %
	Diplomski studij	37,9 %
	Doktorski studij	5,2 %
	Ukupno	100,0 %

Dobiveni podatci omogućuju dublje razumijevanje kako demografski čimbenici, poput dobi i obrazovanja, utječu na stavove o slobodi izražavanja i tehnološkome napretku kao i na njegovu ulogu u oblikovanju regulacije medijskoga prostora. Postavljene su dvije hipoteze:

H1: Ispitanici prijediplomskoga studija jednako su učinkoviti kao i ispitanici diplomskoga studija u prepoznavanju lažnih vijesti na digitalnim platformama.

H2: Ispitanici sa završenim diplomskim studijem češće smatraju da blockchain tehnologija može poboljšati transparentnost digitalnih medija u usporedbi s ispitanicima s prijediplomskim obrazovanjem.

MEDIJI NEKOĆ I DANAS

Mediji predstavljaju ključan alat komunikacije koji omogućuje informiranje javnosti, širenje vijesti te prijenos audiovizualnih sadržaja s ciljem informiranja, obrazovanja i zabave. Od samih početaka imaju iznimno ulogu u oblikovanju ljudske komunikacije i percepcije stvarnosti. Početak pisma i tiskarskoga stroja označili su važne korake u evoluciji medija, omogućujući širenje znanja i kulturnih sadržaja diljem svijeta. Oni oblikuju i preispituju naše stavove, sudjeluju u formiranju mišljenja pojedinaca i zajednica te snažno utječu na naše emocije.

Pojam „mediji“ obuhvaća sredstva komunikacije koja služe kao posrednici u prenošenju informacija od pošiljatelja do primatelja. Mediji, izvedeni iz latinske riječi „*medius*“ što znači „srednji“ ili „u sredini“ (Juričić, 2017), igraju ključnu ulogu u strukturiranju društvenih odnosa, kulturalnoj komunikaciji i tehničkoj artikulaciji prijenosa informacija (Zgrabljic, 2005). Oni uključuju širok spektar formata i kanala, od tradicionalnih papirnatih zapisa poput novina i časopisa, do suvremenih audiovizualnih sadržaja kao što su radio, televizija, internet i društvene mreže. Razvojem znanosti i tehnologije mediji su se značajno transformirali, prelazeći iz tradicionalnih oblika komunikacije u digitalne formate. Ova evolucija omogućila je stvaranje i distribuciju sadržaja koji ne samo da oblikuje stavove i mišljenja, već i utječe na naše emocije i identitet, ali i utječu na percepciju stvarnosti i redefini-
raju način na koji razumijemo i interpretiramo svijet oko sebe. Novi mediji, uključujući internet i društvene mreže, imaju moć jačanja i izazivanja promjena u našim pogledima, stvarajući slo-

žene mreže informacija i utjecaja koje oblikuju društvenu dinamiku i individualni identitet. Digitalni mediji, osobito društvene mreže poput *Facebooka*, *YouTubea* i *Instagrama*, postali su neizostavan dio suvremenoga društva, transformirajući načine na koje komuniciramo, dijelimo informacije i oblikujemo društveni identitet. J. Baudrillard, istaknuti teoretičar medija, naglašava kako mediji stvaraju *hiperrealnost*, koja često nadmašuje stvarnost koju prikazuju. Ovaj fenomen posebno je izražen u digitalnome dobu, kada su slike i informacije dostupne u ogromnim količinama i brzo se šire putem internetskih platformi. Digitalni mediji obuhvaćaju različite oblike medija koji koriste digitalnu tehnologiju za stvaranje, pohranu, distribuciju i prikazivanje informacija. Uključuju raznovrsne formate, kao što su slike, zvukovi i videozapisi, koji se distribuiraju putem interneta, čime se značajno obogaćuje informacijska raznolikost (Yu, 2020). U usporedbi s analognim medijima njihovo uvođenje označava značajan napredak u načinu prijenosa i pohrane informacija. Digitalni mediji pretvaraju podatke u binarni kod (0 i 1), što znatno poboljšava učinkovitost kopiranja i prijenosa informacija te brz i precizan pristup podacima. Ovaj način distribucije informacija značajno pridonosi raznolikosti sadržaja dostupna korisnicima. Digitalne platforme, poput društvenih mreža, *streaming* servisa i *online* foruma, omogućuju jednostavan pristup raznovrsnu sadržaju i povezivanje s drugim korisnicima bez obzira na geografske udaljenosti. Ova promjena u društvu stvorila je i razvila digitalnu kulturu. Digitalna kultura obuhvaća skup znanja, vjerovanja i običaja koji su rezultat komunikacije putem digitalnih mreža. Ona omogućava stvaranje novih oblika kulturnoga izraza i rekreaciju postojećih kulturnih normi. Digitalna kultura igra ključnu ulogu u globaliziranome svijetu, prihvaćajući različite kulturne sadržaje i tradicije – primjer toga je porast popularnosti posljednjih godina k-pop industrije u zapadnome svijetu (Poespel, 2018). Ova evolucija u načinu komunikacije i kulturnom izrazu također donosi nove izazove i prilike za društvo. Digitalna kultura potiče stalne promjene u načinu na koji ljudi stvaraju, dijele i konzumiraju informacije, oblikujući tako društvene norme, identitete i kulturne vrijednosti. U

različitim dijelovima svijeta usvajaju se različiti pravni okviri kako bi se postigla ravnoteža između slobode izražavanja i zaštite korisnika. U Europskoj uniji zakonski okvir obuhvaća niz direktiva, dok Sjedinjene Američke Države naglašavaju važnost Prvoga amandmana i Sekcije 230 Zakona o pristojnosti u komunikacijama. Kina, s druge strane, preferira strogu kontrolu i nadzor digitalnih medija, čime štiti političku stabilnost i promiče razvoj domaćih tehnologija. Međutim, u digitalnome okružju dolazi i do sukoba između prava na privatnost i slobode govora, što se često dodatno komplicira zbog različitih pravnih okvira i društvenih normi. Iako je sloboda izražavanja i dalje ključna vrijednost na digitalnim medijima, razvoj medija donio je sa sobom niz specifičnih pravnih izazova. Platforme omogućuju brz protok informacija, ali i otvaraju prostor za govor mržnje, dezinformacije i druge oblike neetičkoga ponašanja. Takvo stanje zahtijeva kontinuirano prilagođavanje pravnih regulativa kako bi se ta ravnoteža osigurala. Globalni trendovi u regulaciji medija zahtijevaju stalnu prilagodbu zakonskih okvira kako bi se zaštitila prava korisnika i očuvala temeljna ljudska prava u digitalnome okružju.

REGULACIJA MEDIJA DANAS

U proteklome desetljeću sve je više izražena svijest o utjecaju društvenih mreža i digitalnih medija na društvo, bilo u političkome ili kulturnome kontekstu. Društveni mediji evoluirali su iz *online* zajednica u ključne platforme za komunikaciju i ekonomiju. Danas ih možemo definirati kao specijalizirani sustav koji korisnicima svakodnevno pruža informacije i utječe na milijarde ljudi, dok se najčešće iza tih informacija nalaze interesi najbogatijih svjetskih tvrtki. Regulacija društvenih mreža, *online* vijesti i OTT platformi predstavlja novo područje izazova s kojim se suočavaju države širom svijeta. Ove zemlje nastoje uspostaviti nove regulative koje će istovremeno očuvati ravnotežu između slobode govora i izražavanja. Budući da ne postoje adekvatni regulatorni alati specifično namijenjeni *online* platformama, koristi se kombinacija postojećih zakona koji reguliraju govor, medije i

informacije u fizičkom prostoru, a koji se potom primjenjuju na digitalni sadržaj. Kada se razmatra regulacija *online* platformi, vlade se suočavaju s izazovom uspostavljanja ravnoteže između potrebe za kontrolom i nadzorom sadržaja na tim platformama, s ciljem postizanja različitih regulatornih ciljeva te zaštite slobode govora, medija i pristupa informacijama. U tome kontekstu zemlje u Americi i Europi posebno su pod utjecajem regionalnih sudskih odluka o ljudskim pravima. Ako postoje prijedlozi zakona, izvještaj ih uključuje i detaljno opisuje trenutno pravno stanje. Također, izvještaj raspravlja o neovisnosti tijela koja nadziru digitalne posrednike, ukazujući i na njihov stupanj samostalnosti u obavljanju nadzora (Rowbottom, 2021). U Europskoj uniji opseg regulacije audiovizualnih medija na nacionalnoj razini usklađen je s praksom većine država članica EU-a, što je rezultat primjene AVMS Direktive. To znači da se reguliraju tradicionalne usluge emitiranja (linearni audiovizualni mediji) kao i usluge na zahtjev, pod uvjetom da je njihova glavna svrha pružanje audiovizualnoga sadržaja. Regulacija *online* medija koji nisu audiovizualni nije uobičajena praksa u Europi, a prisutna je samo u nekoliko zemalja, uključujući Austriju, Hrvatsku, Finsku, Mađarsku, Latviju i Sloveniju. Glavni cilj ovih zakona osigurati je slobodu dijeljenja informacija uz zaštitu važnih javnih interesa¹. U Sjedinjenim Američkim Državama postoje dva ključna problema u vezi s odlukama društvenih mreža o sadržaju. Prvo, sudovi često smatraju da Prvi amandman štiti slobodu govora isključivo od državnih postupaka, a ne i od djelovanja privatnih tvrtki. Drugo, odredbe Sekcije 230 Zakona o pristojnosti u komunikacijama iz 1996. godine nameću određena ograničenja. Trenutačno u SAD-u *online* novinski mediji ne predstavljaju posebnu kategoriju za regulaciju. Vrhovni sud presudio je da se prava iz Prvoga amandmana, koja se odnose na slobodu medija, primjenjuju i na sadržaj dostupan na internetu. Prvi amandman štiti slobodu medija *online*, uključujući i novinske portale. Također, u određenim slučajevima, *online* novinski me-

1 Uredba (EU) 2024/... (45). <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-4-2024-INIT/hr/pdf>, (pristupljeno 19. 10. 2024.).

diji mogu koristiti zaštitu prema odjeljku 230 *Zakona o pristojnosti komunikacija* (CDA). Iako Prvi amandman osigurava slobodu tiska, ne postoji jasna definicija pojma „tisk“ u današnjemu kontekstu jer se odnosi na sve tiskane proizvode i *online* sadržaj. U SAD-u ne postoje specifična vladina pravila za *online* novinarstvo ni posebni sudski nalozi za uklanjanje sadržaja. Odluke o uklanjanju sadržaja najčešće se temelje na samoregulaciji novinskih agencija, dok se zahtjevi za neobjavljivanje rijetko prihvaćaju unutar redakcija. Kina, kao komunistička zemlja, povijesno se suočava s cenzurom i ograničavanjem slobode govora. Tang (2016) opisuje kineski režim kao „populistički autoritarizam“, koji je postigao stabilnost zahvaljujući velikoj podršci naroda i svojoj „hiper-receptivnosti“ na javne zahtjeve. Iako nedostaju jaki demokratski instituti, kao što su slobodni izbori, neovisne političke organizacije i vladavina prava, ovaj oblik vladavine uspijeva održati kontrolu nad društvom. U Kini ne postoji objektivno novinarstvo ni necenzurirane informacije. „Zapad je vjerovao da kapitalizam nužno dovodi do demokracije, te da slobodna tržišta vode do slobodnih društava. Međutim, dok je Kina provodila tržišne reforme, istovremeno je ograničavala političke slobode. Tako su kineski komunistički vođe proveli ekonomsku revoluciju bez predaje vlasti. Prosperitet im je omogućio prilagodbu, stjecanje podrške te odgađanje zahtjeva za demokratskim promjenama“ (Pan, 2008). Digitalni autoritarizam, koji se definira kao upotreba digitalnih tehnologija od autoritarnih režima za nadzor, represiju i manipulaciju, značajno utječe na ravnotežu moći između demokratskih i autokratskih sustava. Kina i Rusija prednjače u ovome fenomenu, razvijajući i izvozeći tehnologije koje omogućuju autoritarno upravljanje. Regulacija medija u Kini nastoji postati pravno utemeljena i zakonita, oslanjajući se na dva glavna čimbenika: jačanje političke legitimnosti kineskih vlasti i primjenu pravnih načela. Ključne strategije uključuju donošenje stabilnih zakona, uključivanje javnosti u proces donošenja pravila, jačanje provedbe zakona te ograničavanje administrativne moći (Chin, 2018). Regulacija internetskoga sadržaja i društvenih medija u Kini, Europskoj uniji i Sjedinjenim Američkim Državama pokazuje zna-

čajne razlike u pristupima i filozofijama. Kineski model regulacije digitalnih medija ističe se strogom cenzurom i kontrolom s ciljem očuvanja političke stabilnosti i nadzora nad informacijama. „Veliki kineski vatrozid“ blokira pristup mnogim stranim mrežnim stranicama i platformama, dok interna regulacija nadzire i kontrolira sadržaj unutar zemlje. Platforme su obvezne filtrirati i uklanjati sadržaj koji je protiv režima. Digitalne tehnologije koriste se za nadzor i manipulaciju, uključujući praćenje aktivnosti korisnika i kontrolu informacija kako bi se održala politička stabilnost i spriječili društveni nemiri. U Europskoj uniji regulacija internetskog i medijskog sadržaja, kao i OTT platformi, uređena je različitim direktivama i zakonima, uključujući *Direktivu o elektroničkim komunikacijama* (ECD), *Direktivu o audiovizualnim medijskim uslugama* (AVMSD), *Zakon o digitalnim uslugama* (DSA) i *Europsku konvenciju o ljudskim pravima*. EU primjenjuje moderan pristup koji nastoji osigurati slobodu izražavanja uz određena ograničenja, kao što su uklanjanje terorističkoga sadržaja i zaštita potrošača. Zaštita privatnosti i podataka ključna je i regulirana je u *Općoj uredbi o zaštiti podataka* (GDPR). Sjedinjene Američke Države, s druge strane, oslanjaju se na Prvi amandman i Sekciju 230 *Zakona o pristojnosti u komunikacijama* (CDA) kako bi zaštitile slobodu govora i pružatelje informacijskih usluga. Ova pravila omogućuju slobodno upravljanje sadržajem i uklanjanje sadržaja bez pravnih posljedica. Također, SAD prepoznaje pravo na anonimnost na internetu, što može otežati identificiranje i regulaciju nepoželjnih korisnika, no visoka razina zaštite anonimnosti ostaje očuvana.

Dakle, Kina primjenjuje autoritaran pristup sa strogim nadzorom i cenzurom, dok Europska unija nastoji pronaći ravnotežu između slobode izražavanja i zaštite korisnika kroz složene regulative. Sjedinjene Američke Države, fokusirajući se na slobodu govora i zaštitu pružatelja usluga kroz Sekciju 230, pokazuju minimalnu regulaciju internetskoga sadržaja i društvenih medija u usporedbi s Europskom unijom i Kinom. Ove razlike odražavaju temeljne političke i pravne filozofije svake regije. Demokratizacija medija donijela je značajne društvene promjene,

ali je istovremeno otvorila ozbiljna pitanja vezana za privatnost i slobodu izražavanja. Iako prijetnje privatnosti nisu nova pojava, s razvojem novih medija postavlja se pitanje jesu li potrebne nove reforme i regulative u vezi s dijeljenjem i prijenosom informacija ili bi se trebali osloniti na etičke kodekse i moralne osude (Tunick, 2015: 2-7). Složenost problema proizlazi iz nastojanja da se usklade privatnost i sloboda izražavanja, jer svaka osoba te vrijednosti percipira drugačije. Privatnost je osobna preferencija, a preferencije ljudi variraju (Tunick, 2015: 14-15). Da bi se odredila ograničenja slobode govora u svrhu zaštite privatnosti, nužno je pažljivo procijeniti vrijednost obaju interesa i pronaći ravnotežu između njih. Ipak, teško je donijeti univerzalan zaključak o tome je li privatnost važnija od slobode govora, jer će taj odnos vrijednosti ovisiti o individualnim stavovima svakog pojedinca.

LAŽNE VIJESTI

Iako dezinformacije i lažne vijesti nisu novi fenomen, ono što ih danas čini drugačijima u odnosu na prije jesu njihova brza digitalna distribucija, veći broj sudionika u njihovu širenju i napredne tehnologije koje omogućuju ciljano plasiranje obmanjujućih informacija. Pojmom „lažne vijesti” označavaju se netočne ili obmanjujuće informacije, što stvara kontradikciju, zbog čega čitateljima postaje sve teže razlikovati vjerodostojne vijesti od lažnih i obmanjujućih informacija.² Lažne vijesti i dezinformacije mogu se definirati kao sve vrste netočnih informacija koje se šire s namjerom prevare javnosti ili ostvarivanja nekoga ekonomskoga ili političkoga interesa, s mogućom štetnom posljedicom. Teško je utvrditi tko stoji iza lažnih vijesti, jer ih mogu širiti vlade, organizacije, tvrtke ili pojedinci. Neki to rade zbog profita, drugi kako bi promicali svoje stavove, dok trolovi to čine iz zabave. Razumijevanje motiva iza lažnih vijesti važno je za njihovu borbu, a najčešći su motivi politički, financijski i socijalni. Prema autorici

Vozab pojam „lažnih vijesti” danas ima vrlo negativan značaj, posebno u političkome kontekstu. Prema priopćenju Europskoga parlamenta (Vozab, 2017: 4) lažne vijesti predstavljaju prijetnju demokraciji i alat su ruskoga informacijskog rata, koji nastoji destabilizirati europske političke sustave i utjecati na rezultate izbora. Problem lažnih vijesti i dezinformacija složen je, pa tako i njihova rješenja zahtijevaju višeslojan pristup. Ne postoji brzo i jednostavno rješenje koje bi učinkovito zaštitilo demokratska društva od štetnih utjecaja ovih medijskih izazova. EU ima za cilj osigurati građanima pouzdan pristup informacijama, aktivno se bori protiv dezinformacija i lažnih vijesti regulacijom i nadzorom velikih platformi, uklanjanje nezakonita sadržaja, očuvanje demokracije, osiguravanje pouzdanih informacija, podizanje svijesti o dezinformacijama, jačanje medijske pismenosti te suradnju s drugim institucijama i nacionalnim vlastima

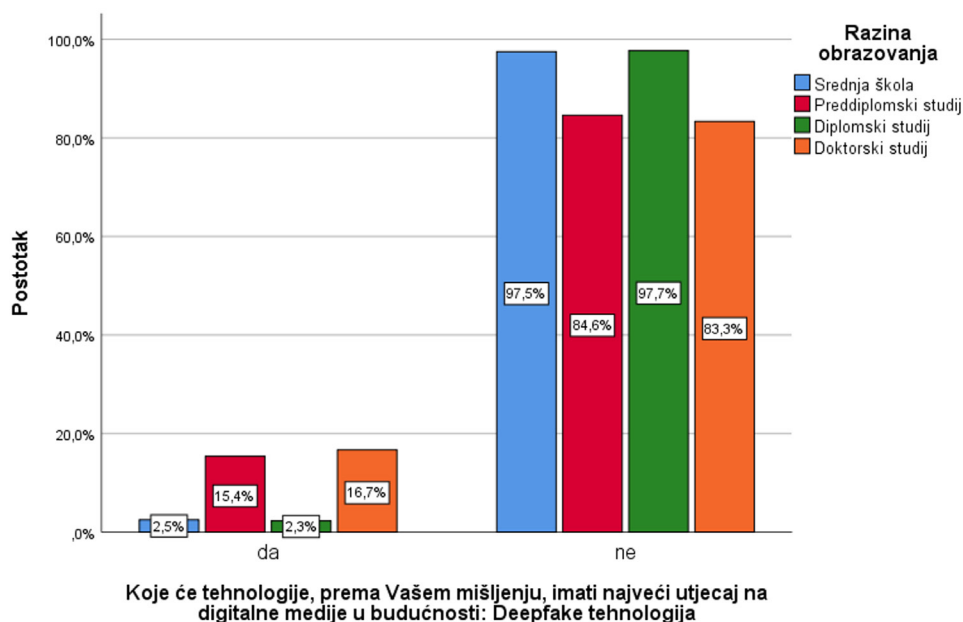
REZULTATI ISTRAŽIVANJA

H1: Ispitanici prijediplomskog studija jednako su učinkoviti kao i ispitanici diplomskog studija u prepoznavanju lažnih vijesti na digitalnim platformama.

Tabela 2. Analiza rezultata ankete I

	Nimalo	1	3,80 %	2	4,50 %
Koliko vjerujete u autentičnost sadržaja objavljenog na društvenim mrežama?	2	3	11,50 %	9	20,50 %
	3	19	73,10 %	24	54,50 %
	4	3	11,50 %	9	20,50 %
	U potpunosti	0	0,00 %	0	0,00 %
Ukupno	26	100,00 %	44	100,00 %	
Koliko bi medijska pismenost i edukacija o digitalnim medijima mogla pomoći korisnicima u boljem razumijevanju manipulacije sadržaja?	Nimalo	0	0,00 %	0	0,00 %
	2	0	0,00 %	3	6,80 %
	3	7	26,90 %	7	15,90 %
	4	13	50,00 %	17	38,60 %
	U potpunosti	6	23,10 %	17	38,60 %

2 https://www.sg.mai.gov.pt/Noticias/Documents/A%20Tackling_Disinformation_Factsheet_EN.pdf.pdf (pristupljeno 20.10.2024.).

Slika 1. Grafikon analize rezultata ankete I.

Iz gornjih odgovora može se zaključiti da su studenti na preddiplomskim i diplomskim studijima podjednako sposobni prepoznati lažne vijesti. Ni jedni ni drugi u potpunosti ne vjeruju sadržajima na društvenim mrežama. Razlika između studenata preddiplomskih i diplomskih studija jest da im nimalo ne vjeruju u okviru statističke pogreške (razlika je 0,70 % što je zanemarivo). Malo vjeruju, neutralni su i skoro u potpunosti vjeruju u zbroju: studenti preddiplomskih 96,1: studenti diplomskih: 95,1. Razlika je 1 % što je zanemarivo. Kada gledamo strukturu odgovora, zanimljivo je primijetiti da studenti preddiplomskih studija značajno su više indiferentni na autentičnost sadržaja od studenata diplomskoga studija, gotovo 20 % više,

dok su studenti diplomskih studija u većoj mjeri opredijeljeni (10 % više njih ne vjeruje u sadržaj objavljen na društvenim mrežama, dok 10 % njih više vjeruje od studenata preddiplomskog studija u autentičnost sadržaja). Studenti preddiplomskih studija u većoj su mjeri indiferentni, a diplomskih studija imaju izgrađeniji stav. No kada se gleda ukupan uzorak, nema značajnijih razlika. Hipotezu potvrđuje i odgovor na drugo pitanje iz gornje tablice, jer je podjednak postotak koji se slažu ili u potpunosti slažu da medijska pismenost i edukacija korisnicima pomažu u boljemu razumijevanju manipulacije sadržaja (73,10 % preddiplomski prema 77,2 % studenata diplomskih studija).

Tabela 3. Analiza rezultata ankete II

	Nimalo	1	2,50 %	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
Koliko ste vješti u prepoznavanju i razlikovanju lažnih vijesti od vjerodostojnih izvora među objavama na digitalnim platformama?	2	3	7,50 %	1	3,80 %	0	0,00 %	0	0,00 %
	3	10	25,00 %	9	34,60 %	18	40,90 %	3	50,00 %
	4	19	47,50 %	12	46,20 %	21	47,70 %	2	33,30 %
	U potpunosti	7	17,50 %	4	15,40 %	5	11,40 %	1	16,70 %
	Ukupno	40	100,00 %	26	100,00 %	44	100,00 %	6	100,00 %

Odgovor na ovo pitanje ima sličan postotak i za studente preddiplomskih i diplomskih studija. Slaže se i u potpunosti se slaže gotovo isti postotak ispitanika (61,60 % : 59,10).

Iz ovoga grafičkog prikaza vidi se da veliki postotak studenata preddiplomskoga i diplomskoga studija predviđa *deepfake* tehnologiju kao značajnu za digitalne medije u budućnosti, a to također potvrđuje hipotezu 1 (H1).

H2: Ispitanici sa završenim diplomskim studijem češće smatraju da *blockchain* tehnologija može poboljšati transparentnost digitalnih medija u usporedbi s ispitanicima s prijediplomskim obrazovanjem.

Tabela 4. Analiza rezultata ankete III.

Kako će <i>blockchain</i> tehnologija poboljšati transparentnost i sigurnost digitalnih medija?	Značajno	8	20,00 %	3	11,50 %	6	13,60 %	0	0,00 %
	Umjereno	11	27,50 %	5	19,20 %	14	31,80 %	4	66,70 %
	Malo	5	12,50 %	8	30,80 %	7	15,90 %	2	33,30 %
	Neće uopće utjecati	0	0,00 %	4	15,40 %	1	2,30 %	0	0,00 %
	Ne znam	16	40,00 %	6	23,10 %	16	36,40 %	0	0,00 %
	Ostalo	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %

Studenti preddiplomskog studija pozitivno je odgovorilo u 30,70 %, a studenti diplomskoga studija 45,4 %. Osim toga, otprilike 15 % manje studenata preddiplomskoga studija vjeruje da će *blockchain* malo sudjelovati u poboljšavanju transparentnosti digitalnih medija, čime je hipoteza H2 potvrđena.

ZAKLJUČAK

Transformacija medija u digitalnome dobu donijela je značajne promjene u načinu na koji komuniciramo te oblikujemo društvene norme i identitete. Digitalni mediji omogućili su globalnu povezanost i trenutačnu razmjenu informacija, čime su poboljšali komunikaciju i olakšali pristup znanju. No, pojavili su se i ozbiljni izazovi,

uključujući manipulaciju informacijama, širenje dezinformacija i govor mržnje, što ugrožava integritet javnoga diskursa. U ovom kontekstu regulacija medija postaje ključna za očuvanje slobode izražavanja i zaštitu korisnika. Europska unija, Sjedinjene Američke Države i Kina predstavljaju tri različita pristupa regulaciji. Dok Europska unija nastoji uspostaviti ravnotežu između slobode govora i zaštite korisnika putem različitih direktiva, Sjedinjene Američke Države primjenjuju minimalnu regulaciju. S druge strane, Kina koristi strogu cenzuru kako bi očuvala političku stabilnost i kontrolu nad informacijama. U tome smislu važno je balansirati između slobode izražavanja i prava na privatnost, što su temeljna ljudska prava. Pravni okviri regulacija

moraju biti fleksibilni i prilagodljivi s obzirom na brze promjene u digitalnome okružju. Samo dinamičan pristup može osigurati da digitalni mediji nastave biti alati za razvoj i demokratsku participaciju. Ključ je u razvijanju strategija koje podržavaju slobodu izražavanja uz odgovorno upravljanje informacijama. I dok regulacija digitalnih medija ostaje pitanje o kojem će se raspravljati u zakonodavnim okvirima, o medijskoj pismenosti, vještini prepoznavanja lažnih vijesti doprinos mogu dati obrazovne strukture od vrtića pa do visokoškolskih ustanova s obzirom da su potencijalnim manipulacijama u medijskim objavama izloženi i djeca i odrasli.

LITERATURA

1. Barović, V. (2011), *Objektivnost, novinarska etika i izvještavanje u kriznim situacijama*. Media studies. Beograd.
2. Bicher, R., Garderer, E. (2010), *3rd ICTsand Society Meeting; Paper Session – Inequalities: social, economic, political; Pare 3: Internet in China: Mythsand Realities*.Triple C: Communication, capitalism&Critique. Creative CommonsLicense
3. Chin, Y. C. (2018) *The legitimation of media regulation in China*. ChinesePolitical Science Review 3. 172-194.
4. Lange, Y. (2009), *Živjeti zajedno. Priručnik o standardima Vijeća Europe o doprinosima medija društvenoj koheziji, interkulturnom dijalogu, razumijevanju, toleraciji i demokratskoj participaciji*. Vijeće Europe. Strasbourg.
5. McIntyre, K. E. (2014), *The evolution of social media from 1969 to 2013: A change in competition and a trend toward complementary*. The Journal ofSocial Media inSociety 3.2.
6. Munivrama, V., Šurina, M. Marton, A. (2016), *Gdje prestaju granice slobode izražavanja, a počinje govor mržnje? Analiza hrvatskog zakonodavstva i prakse u svjetlu europskih pravnih standarda*. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu.23(2). 435-467.
7. Piers, B. (2022), *Free Speech and open Enquiry in the UK*.Ucl Press. London.
8. Poepfel, M. (2018), *Media, society, culture and you: An introductory mass communication text*. Rebus Community. Canada.
9. Rowbottom, J. (2021), *Regulationof Digital Media and Intermediaries*.FacultyofLaw, University of Oxford. Oxford.
10. Schroeder, R. (2018), *Social theory after the Internet: Media technology and globalization*. Ucl Press. London.
11. Tunick, M.. (2015), *Balancing privacy and free speech: Unwanted attention in the age of social media*. Routledge. London – New York.
12. Wang, J. (2020), *Regulationof Digital Media Platforms*. Oxford.
13. Zgrabljic, N. (2005), *Medijska pismenost i civilno društvo*. Media centar. Sarajevo.
14. Wang, J. (2020), *Regulation of Digital Media Platforms*, Oxford.
15. Zgrabljic, N. (2005), *Medijska pismenost i civilno društvo*. Media centar. Sarajevo.

CHALLENGES OF DIGITAL MEDIA TRANSFORMATION IN MODERN SOCIETY

ABSTRACT

With the advent of digital media and social networks, the issue of media regulation has become more relevant, and to a greater extent than in previous periods in the history of the media. In the context of a new, digital culture, social networks such as Facebook, Instagram, and YouTube have become the main platforms for communication among young people, while at the same time opening up new problems, primarily those related to the spread of potential disinformation leading to a crisis of trust. However, such a situation has also opened up the issue of regulating freedom of expression in digital media, combating hate speech and information manipulation. Given the increasing popularity of digital media, ethical issues are also inevitable. The key question is: "Is ethics or the method of distributing (providing) information important?", and ultimately where and how the right to privacy and freedom of speech conflict.

Through an overview of media regulation in various legal frameworks with an emphasis on the European Union, the USA, and China, this paper analyses freedom of expression in digital media, and a survey was conducted to collect and analyse data on key issues of digital communication. It also examines whether individuals are actually interested in freedom of expression, whether digital platforms are held accountable, and considers the potential impact of technological developments on future legal frameworks and regulations. The research results provide a deeper understanding of the impact of demographic factors, such as age and education, on attitudes towards freedom of expression and technological progress, as well as shaping media regulation.

Keywords: digital media; media regulation; freedom of expression; privacy protection; technological development.